

PIRTTIKYLÄ SMÅSTENRÖSBACKEN

Esihistoriallisen asuinpaikan kaivaus

C. F. Meinander 1949

Jät. 16. 2. -50.

X Katt. f. ilmalawa kukassa

4.3-75

Ar. 42.

Berättelse över C. F. Meinanders grävning 18.-22. 8.
1949 på den förhistoriska boplatsen på
Småstenrösbacken i Pörtom.

Till berättelsen hör

NM förh.avd. katalog 12221 o. 12230.

Tidigare fynd NM 4457 och 6111:8.

Fotos

X 1 karta och ett flygfoto.

År 1904 förde intendenten A. O. Heikel med sig från Pörtom några lerkärlsbitar, som enligt uppgift 8 å 10 år tidigare hade hittats av bonden Peri-Jukka Ågren, bosatt i Petalaks. Fyndplatsen låg i Pörtom på den s.k. Småstenrösbacken och fyndet hade gjorts vid sandtagning. Enligt Ågrens uppgift skulle han hava hittat ett helt ornerat lerkärl, som dock hade gått sönder. Bitarna hade han gett till släkt och vänner och hade i behåll endast de fyra bitar, som han gav till Heikel (NM 4457 och närmare uppgifter i top.ark.).

År 1912 besökte A. M. Tallgren Pörtom och fick därvid veta att på platsen ytterligare hittats 2 slipstenar, som dock voro förkomna. Den av Ågren hittade hela lerkrukan hade legat 3/4 m djupt; bitarna hade givits till framlidne agr. Neovius i Vasa. En ornerad bit hade Tallgren fått av Ågren (NM 6111:8 och Tallgrens berättelse i top.ark.).

Då de i Nationalmuseet förvarade kärlbitarna ej äro ornerade och lergodset är av en främmande karaktär, beslöt

jag år 1949 om möjligt försöka - trots de gamla och mindre tillfredsställande orienteringsuppgifterna - uppsöka platsen och möjligen företaga en grävning där. Jag tog kontakt med skolläraren Eino Aug. Ketola, som av hans svar på cirkulärskrivelsen till landets folkskolor angående fasta fornlämningar att döma hyste intresse för socknens fornminnen. Fastän mina vägvisare ej hade närmare kännedom om det över femtio år gamla fyndet, kunde han dock visa mig vägen till den i socknen allmänt bekanta Småstenrösbacken.

Småstenrösbacken är den sydligaste delen av den c:a 1 km långa nordsydliga Raineåsen som med växlande bredd löper mellan Raine(mossan) och Velkane. Man kommer till platsen lämpligast om man tager landsvägen som från Pörtom kyrka leder västerut åt Petalaks-hållet; efter c:a 3 km tager man av med en god körväg (bilväg) åt höger och följer denna ut till Velkane odlingarna. Raineåsen ligger då i skogen till vänster, västerom Velkane.

På Småstenrösbacken ligger några utomordentligt vackra och vackert belägna gravrösen, vilka förtecknats av Th. Schvindt år 1906. Det största och mest dominerande är ett 14.2 x 15.2 m stort och 2 m högt kraterrose av tämligen liten sten. Enligt mitt förmenande är den enda till rösets botten gående kratern ej en senare uppkastad grop, utan en för en viss rösgrupp kännetecknande detalj. Strax no om detta röse finnes ytterligare tre mindre. I samma backe finns ett antal stensättningar, som dock kunna vara naturbildningar. Rösena ligga uppe på åsen som från platsen för

dessa sluttar ganska starkt åt söder och öster, medan den västra sluttningen är mindre brant. Rösena ligga på Johannes Blomqvists mark.

C:a 100 m söder om rösena finns på Johannes och Gunnar Björkskogs mark ett mindre sandtag. Det är helt grunt - på intet ställe över en meter, och c:a 10 x 20 m stort. Under senaste år har sand i mindre omfattning körts från sandtagets norra ända. Sand kan köras härifrån endast vid slädföre, varför det ej föreligger någon större fara för att sandtaget skulle börja användas i rikligare omfattning. Norrom det nuvarande sandtaget fanns ett mindre område, där ytjorden i tiden avskalats och kastats upp i den vall runt det avskalade området. I närheten av stenrösena på Småstenrösbacka fanns ej andra sandgropar och läraren Ketola antog därför att det var här som Peri-Jukka Ågren i tiden hittat sina krukbitar.

I norra kanten av denna sandgrop, där det alltså fanns nyöppnade sandgruvor, var ytsanden något rödfärgad, dock utan att ge intryck av kulturlager. Jag beslöt dock att företaga en provgrävning på platsen. Denna inleddes den 19. 8. med en arbetsstyrka om fem man. Mina förhoppningar om fynd voro små och arbetsfolket dolt skeptiskt.

Grävningarna börjades på linjen b längs östra kanten av det ovannämnda avskalade området. Ännu då området avskalats till 25 cms djup hade ingenting kommit i dagen, som tydde på förhistorisk bosättning. Några kvartsskärvor togs visserligen tillvara, men de visade ej några säkra spår av avsiktlig tillslagning. Då hittades i rutan ⁶⁴~~64~~ en liten slipad stenmejsel och situationen var räddad.

Under fortsättningen utvidgades linje b åt väster med linje c och linje f öppnades som ett provschakt. Grävningarna fortsattes ännu följande dag, 20. 8. med tio mans styrka. Sammanlagt grävdes 55 m².

Fynden bestodo mest av keramik: flatbottnade kärl med lätt svängd kärlvägg och vid mynning. Lergodset är jämnt och fast och välbränt, till färgen gråbrunt och ganska tunt. Orneringen består av a) gropar, b) gropar och vågräta kamstämpelavtryck, c) gropar och ritade streck, d) gropar och tvärsnoddsavtryck. Det sistnämnda ornamentet förekommer i en intressant kombination på ett kärl: strax under den något utböjda och upptill avrundade mynningsranden en rad större gropar, under dem troligen tre rader horisontalt intryckta glesa tvärsnoddsstämplar, under dem en rad helt små gropar och nederst ett glest vinkelband med tvärsnoddsintryck. Ornamentet sträcker sig till halva kärlkroppen. Till detta kärl hör tamligen säkert ett bottenfragment med rakt uppstigande något utåtriktat kärlvägg. Kärlet har motsvarigheter på Tränmyra i Saltvik, i Stora Förvar och på de preussiska haffstrandsboplatserna. Sammanlagt hittades 358 lerkärlsbitar.

Av stenföremålen må främst nämnas den redan omtalade lilla rätmejseln (12221:14), 2 skärvor av slipade verktyg (12221:51) och 62) samt ett förarbete (12221:55), tre slag skärvor av rödviolett flinta samt ett antal slipstenfragment. Troligen från samma ställe härstamma de av Ågren hittade slipstenarna, den i Vasa svenska lyceums samlingar förvarade slipstenen och den stora sliphäll som Matts Englund i

samband med nu omtalade grävning donerade till NM (122230). Slipstenen hade av donators morfar Johan Erik Svart förts från Småstenrösbacken c:a 1870. Enligt Matts Englund finnes på backen ännu en annan slipsten, som dock var för stor att släpa bort - troligen samma sten, som Peri-Jukka Ågren omnämmt (se Th. Schvindts berättelse).

Boplatsens höjd avvägdes den 22. 8. utgående ifrån en c:a 1 km söderom Pörtom befintlig fixpunkt, som är avsluten till precisionsnivelementet (= 32.29 m.ö. NN). Till ändpunkt valdes en större sten c:a 15 m söderom mitt grävningssområde, vars absoluta höjd är 37.70 m. ö. NN. Denna höjd motsvaras av det i tämligen exakt jämn plan belägna grävningssområdets markyta. Några provschakt för fastställandet av bosättingens utsträckning och nedre gräns gjordes ej. Boplatsen som ligger på åsryggen kan knappast hava legat alldeles i vattenbrynet, vilket skulle förutsätta att stället under bosättingsskedet var en smal sandrevel. Havet har med säkerhet stått betydligt över 1 m, måhända flere nedanom den avvägda stenen.

Höjden 37 m skulle enligt matematiska beräkningar motsvara c:a 1200 år f.Kr., vilket ur arkeologiskt synpunkt onekligen förefaller förvånande sent. Keramiken är nämligen typisk Kiukaiskeramik av troligen ej allra yngsta slag. Observeras bör dock det korta avståndet c:a 100 m till gravrösen som nästan säkert härstamma från bronsåldern.

Helsingfors, den 16. 1. 1950.

R. H. M. M. M.

För grävningssarbeten i Postom 19.8.49 -

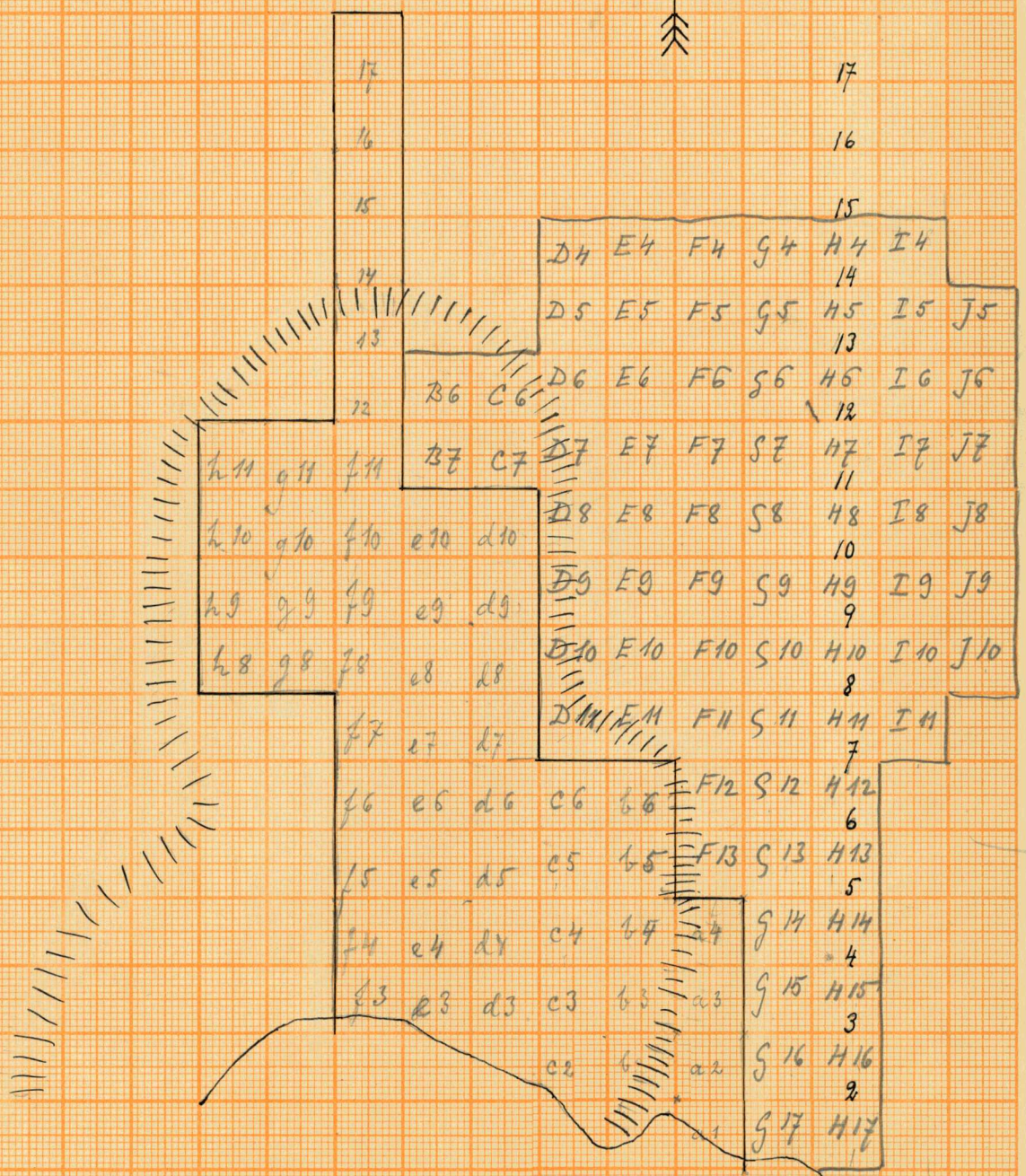
Kiitteras

Rusk, Karl Johan	8 t à 55 mk =	440 mk	H. J. Rusk.
Geust, Ewald	16 t à 55 mk =	880 mk	E. Geust
Vägar, Levi	16 t à 55 mk =	880 mk	Wägar Levi
Ketola, Eino	16 t à 55 mk =	880 mk	E. Ketola
Granfors, Matts	8 t a 55 mk =	440 mk	M. Granfors
Storsjö, Sven	8 t a 55 mk =	440 mk	S. Storsjö
Lång, Karl Johan	8 t a 40 mk =	320 mk	H. J. Lång
Blom, Gösta	8 t a 30 mk =	240 mk	G. Blom
Björkbacka, Alfred	8 t à 55 mk =	440 mk	Alf. Björkbacka
Englund	8 t à 55 mk	440 mk	
Björkbacka, Erik	25 t à 55 mk =	1375 mk	E. Björkbacka

6720

Pörtom, Småstenrösbacken
 C.F. Meinanders grävning
 år 1949

h g f e d c b a